

לפני עשרות שנים היה קיים קושי של ממש לממש את הזכויות של ניצולי השואה ■ כמויות הקשיים שהתערים המשרד על ניצולי השואה היו פשוט מבישות ■ אנשים הרימו ידיים ולעיתים העדיפו לברוח מהביורוקרטיה המסובכת ■ בשנים האחרונות, כאשר מספרם של ניצולי השואה הולך ומתמעט וחלקם חיים בשוני מחריז, נפתחה ידו של משרד האוצר, אך עדיין לא בנדיבות ובכבוד הראוי לניצולי השואה ■ חיים בשוני מחריז, נפתחה ידו של משרד האוצר, אך עדיין לא בנדיבות ובכבוד הראוי לניצולי השואה ■ מה הם כספיו עו"ד אליה ובר: "הנציגים החודיים היו הראשונים לספל בכל מצוקת ניצולי השואה" ■ מה הם כספיו הקרנות המדוברות? ■ מרי הבשורה לדור השני לשואה, שלעיתים עבר גם הוא סבל בלתי יחואר? ■ האם אפשר לדרוש כספיו פיצויים גם אחרי פטירתו של ניצול השואה? ■ מאילו "מאכטרים" יש להזהר? ומה הן התדשות האחרונות בתחום?

ר. חורש

הרב משה גפני רי"ר הכנסת, ח"כ ראובן ריבלין ובהשתתפות השד בחלקו, על רקע המשבר התקציבי בקרב לוחות ניצולי השואה, במטרה לפתור את הנוהיו בסך 25 מיליון ש"ח בתקציב הקרן. בדין התגלו יו כוחים קשים בין הקרן לבין משרד האוצר, כאשר לתקצוב הקרן יאופו הנוהלות. ח"כ הרב גפני אמר, שהוועדה דורשת "טיפול פרטי בכל

ניצול וניצול, מה שביכולתה של הקרן לבצע ונלכין יש לאפשר את המשך פעילותה. על משרד האוצר, משרד הרווחה והנהלת הקרן להגיע להסכמות, כצד לכמות את הנוהיו על מנת לממש פגיעה בטיפול בניצולים". גפני הוסיף, כי "המדינה השתפרה מאוד בנושא הטיפול בניצולי השואה, במה שהיא נוהגת להם בגלל החבת המסורת. אך עדיין יש לזרז שהטיפול יעשה באופן מה שכל ניצול יקבל את מה שמגיע לו באופן פרטי". מנהלת הרשות לזכויות ניצולי השואה, הגב רות, שנתה ש"ש הרבה בוכדים בקרב לוחות ניצולי השואה. מדובר בכספים שנתון לחסוך ולהעביר יותר כסף לניצולים. אגדה נעבר באופן מיידי 2 מיליון ש"ח לקרן, בין תקורות הנובעות מהטיפול הישר בניצולים, כדן שאגדתו לא מעוניינים בקריסתה".

רפנת בטוח לאומי באגף התקציבים באוצר, רב בארי: "אגדתו לא מבקשים להל את הקרן, אך עליה לקחת אחריות ואם בסוף שנה נגמר לה התקציב, היא לא יכולה כל פעם לבוא בטענות ולדרוש עוד ועוד כספים. לכל בקשה כזו יש למצוא מקור תקציבי וה לא מובן מאליו".

מנ"ל הקרן לוחות ניצולי השואה, רחי קלינסקי פטר להקשות: "חלוקת הכספים לניצולים והכשת שירותים ומתורים עבורם עולה כסף. למעלה מ-10 מיליון ש"ח זה מה שעולה לנו חלוקת הכסף לניצולים. בעקבות לחצי ועדת התביעות, שהיא מהממנים העיקריים שלנו ולחצי שר הרווחה כחלק, התחלתו

יחדים במחנות העבודה

מספרם של ניצולי השואה הולך ויורד בהולדה. בכל יום יום נפטרים שרדים אחרונים, אודם מוצלים מאש, שמרצחים גליל את ביתם, משפחתם ו... וכשם.

לאחר המלחמה קם לו המושג: פיצויים, ועורר טענה ענקית במדינת ישראל הצעירה. האם לקחת את כספי הפיצויים ובכך להרגיע באין הדם מצמצים של הרמנים או להשאיר את הכספים באין הדם והאש. "הוצאת וגם ירשתה" טערו או הוחתו כאשר ניצולים השאירו רכוש רב על אדמת אירופה והגיעו לארץ עניים מרודים, מנושלים מכל רכוש. במשך הזמן, גם המטרבים מכתוה מצפויים, ניטו לבקש את כספי הפיצויים המגיעים להם בין ובצדק. מדינת ישראל הופקדה על תשלום הכספים אבל ידו של משרד האוצר היתה קפוצה לרוח הדורשים, והניצולים עברו מסכת אורכה של ההעללות ביורוקרטיה עד שהצליחו, אם בכלל, לקבל את סכומי הפיצויים המגיעים להם בצדק.

עם זאת, מצבם של ניצולי השואה בישראל אינו מרזין לה ורובם נעורים בתקציבים ובקרנות. כך למשל קיבלה בשבת האחרון הקרן לוחות ניצולי השואה תקציב, שישיע לה להתמודד עם הנוהיו שנופער. קדם לומר זה דיון קשה, אותו קמו יו"ר ועדת הכספים ח"כ

המסודרים המומזנים ביותר בתחום, קובע וכו' בצורה מוחצת: "אני לא חרדי אבל אני יכול לומר בודאואו גמרה שהח"כים החורדיים פעלו רבות למען ניצולי השואה. הם היוזרים שלא רק דברו אלא עשו חובלה". את סגן שר הכריזאות הרב יצמן, הוא מצייץ בחיוב הציג תחילה. הראשון שפעל ללא לאור בקהילה הקהומת, במסגרת היחיד יו"ר ועדת הכספים, אשר שינה לגמול את פני התמונה של כספי הנרצחים. גם יו"ר ועדת הכספים הרב גפני, מפקח דאגה ומסורות בקהילה זו עבר ניצולי השואה, "החודש הזה העלתה ועדת הכספים בראשות ח"כ הרב גפני את הסכום להשלמת הכנסת עבור ניצולי השואה בהתאם לשמירה על היחס של הקצבאות בנוגעניו, שעלה בכשישה אחוז. כל חבר הכנסת החורדיים עשו בענין עבודה קשה של ממש".

המסודרים המומזנים ביותר בתחום, קובע וכו' בצורה מוחצת: "אני לא חרדי אבל אני יכול לומר בודאואו גמרה שהח"כים החורדיים פעלו רבות למען ניצולי השואה. הם היוזרים שלא רק דברו אלא עשו חובלה". את סגן שר הכריזאות הרב יצמן, הוא מצייץ בחיוב הציג תחילה. הראשון שפעל ללא לאור בקהילה הקהומת, במסגרת היחיד יו"ר ועדת הכספים, אשר שינה לגמול את פני התמונה של כספי הנרצחים. גם יו"ר ועדת הכספים הרב גפני, מפקח דאגה ומסורות בקהילה זו עבר ניצולי השואה, "החודש הזה העלתה ועדת הכספים בראשות ח"כ הרב גפני את הסכום להשלמת הכנסת עבור ניצולי השואה בהתאם לשמירה על היחס של הקצבאות בנוגעניו, שעלה בכשישה אחוז. כל חבר הכנסת החורדיים עשו בענין עבודה קשה של ממש".

חדשות חשובות בנושא פיצויים

החוק לאחריה קובע כי אפילו יורשים שאינם בני זוג, כגון לידים יורשים חוקיים אחרים, יכולים להגיש תביעה לקבלת קצבה מהביטוח הלאומי הנרמני כמספר תאים מצטברים והם כוללים: 1. לא הוגשו ע"י המנוחים בקשה לרמייה בגין עבודה בגטו כעבר. 2. אחד מהמנוחים נפטר אחרי 2002. 3. אחד המנוחים או שניהם עברו בגטו מוצון וקובלת תמורה כלשהי. 4. הוגשה כאמור בקשה לקצבת זקנה במוסד הביטוח הלאומי הישראלי. ראוי להודיע לרצון עדי, כי אם אחד מבני הזוג עדיין בחיים, הכללים המביליים דלעיל אינם חלים, ומיד אפשר להגיש תביעה ותפעה מהמוסד לביטוח הלאומי הנרמני על פי חוק עובדי הגטאות. לדאבונו, ההחלטה מט"י אישט גרמה לציורחים ותפעה באנשים שלא נהנים מההחלטה שיומנה ביום א' של פטח אשתקד, המאשרת פתן פיצוי רטוראוקטיבי. לדוגמה שני אחים שהיו יחד כל זמן השואה בגטו זכרון יחיד, ואחד שהגיש תביעה בשנת ה'2000 המוקדמת מקבל תגמולים אך דוק מ-1.1.2005, והשני, שמוגש תביעה בשנת ה'1997.1.7. מובן כי אנו, משרד עורכי הדין וכו', נאבק על בטחול העורל הזו. דוגמה נוספת, אם אשה המקבלת סך 20 יורו עבור גידול ילד שגולל לפני 1950 מגישה כיום בקשה, איך היא מקבלת רטוראוקטיביות רק מ-1.1.2005, מבין שיש לה תביעה קודמת על תגמולים בגין גידול ילדים. מאידך, אחתה, שלא הגישה מעולם בקשה, זכאית לקבל תגמולים קודמת רטוראוקטיבים מיום 1.7.1997. זהו עורל ואפליה קשה בין החבובים, גם נגר עורל זה אנו נלחמים בכל הדרים האפשריות. על כל פנים שוב אנו רואים כי החלטת לזמן פתחה צורה רחוב וגורל המאפשר לניצולי שואה רבים להגיש תביעות, יש כאן תיקון עורל היסטורי וניצולי שואה רבים יכולים למוש את זכויותיהם, ולניחים אף יורשיהם החוקיים.

עורד הדין אבי פולמן מביי ברק המטפל בהשגת זכויות מורכבות לניצולי שואה וצאצאיהם בהגלתה מורכבת, מצייץ עדי, כי חשוב להוביל, שמכיון שאנו עוסקים בסכומים לא מבוטלים הנוגעים לניצולי השואה בנוסף לחשלים החושה, רובי הנוחים של הקרן לרווחת ניצולי השואה, מדי שנה נפטרים כ-12,800 ניצולי שואה, נדרש דיוק רב בהגשת התביעות לביטוח הלאומי הנרמני. הניסיון מוכיח כי ניצולי שואה מציינים לעיתים פרטים לא מדויקים מתוך תמימות וחסר דיע ראו שאינם זוכרים, מכיון שהיו לידים או מחמת השינוי הרחב שהלפן, ולאחר שמתבלתם לא מאשרת אנו נאלצים להתמודד ולנסות למועז את הנק על מנת שניצולי השואה עובדי הגטאות יזכו לממש את זכויותיהם, משהם כך ראו מלכתחילה להגיש את התביעה כראוי ופה שעה אחת קודם.

בניס תרומות, אלא שההחלטה כדו"ל אינם מעניינים לחיובם לסימן התקוות אלא למטרות אחרות כגון ביני ושיפון ידנות לניצולים, התורמים אינם מעניינים לחיובם להם שהמדינה אמורה לספק; הם אינם באים במקום המדינה ולכן זה לא האפק לפתח עלות התקוות".

הסכם רע למדינת ישראל

מן התקשרות עליה המונה מאז בודרה ומכיעסה, בה משרד האוצר קופץ את ידיו ולא משתחרר בקלות פיצויים, כפי שהיה מבי רואי לניצולי השואה. אולם עזרה מעניינת מפיו של עו"ד אליהו וכו', עשירה לעזרה את פני החסונה. מורכב בעו"ד שמטפל בוויחיותיהם של ניצולי השואה קרוב לארכובים כארץ מלפני ארבעים שנה, המצב חיים לעומת מה שהתחזש כארץ מלפני ארבעים שנה, המצב חיים חרבה יותר טוב, טוען עו"ד אליהו וכו' באינן ל"המדינה". למרות שהיא פעיל נמרץ למען זכויותיהם של ניצולי השואה, הוא סבור שהימים קיימת נדיבות שלא יהיה קיימת בעבר והקפדנות פחות. שניר המגמה החריב מתבטא לכל אורך הורד. יעשארר ביעים אחת, אותה קשה לפתור. מודרב בחוק שלא מתיר לאנשים שעלו ארץ אחרי 1953 לקבל פיצויים דווקא אותם ניצולים היו מן הפורעים ביחוד. אדם שהיה כרבתה המות בודמנה לא קבל פיצויים, וזוהו אלפיים המשל נאות יורו באופן חד פעמי. אדם שעבר במחנה ריכה חוזר לישון בביחוד לא יקבל פיצוי אם עלה לארץ לאחר 1953. אילו מעט מן העולות שישאר".

וכר מעלה כרונות מלפני ארבעים שנה, אז המצב היה קסטטרופלי. לדבריו, ניצולי שואה היו צריכים לעמוד קשה כדי לקבל מאתיים לידות. ניצולים אלו, שלקחו מהם את כל רכושם ורכיש הוריהם, נאלצו להחמודד עם תנאי עוני לא פשוטים. "יש דעה האומרת, שמדינת ישראל עשתה חרבה כסך מסכסם של ניצולי השואה. אני רואה את זה אותה. היספור האמת הוא שונה. היספור הוא, שכן גוריון עשה הסכם הרע מאז עם הקצלי הראשון של גרמניה. מודרכ בהסכם לוקמסבורג. בהסכם זה נתן הקצלי סכום כסף, אוניתי, רכבות וגשרים. גרמניה נהנה לישראל סכום ענק לישראל החחילה להעביר את המסומים לניצולי השואה שבחחומה, שניחוקו נוק בראותי. אלא שהיסקה הבודרה מהז מאז כעיסקה לא טובה. הישראליים עם דיעו לשער כמה ניצולי שואה הגיעו, הם חשבו שהם יסיימו עם הענין חוד עשרים שולשים שנה. עבור יותר מששים שנה ועדיין בורד השם על ניצולי שואה בחיים ועוד הדי נטויה. חלקם וקוקים לסרת. כשעתה, לא חשבו שניצולים יארכו ימים עד כדי כך".

"כאוחה מידה שמפעלים לחץ על ישראל יש להפעיל לחץ על הגרמנים, כדי שיעבירו תשלומים נוספים. הגרמנים כעסם על

הפיצויים הגיעו מאוחר מדי

"יש מספר אלמונים שמאד חשוב להתייחס אליהם. למשל, ילידי 1927 יקבלו פיצויים בעוד שילידי 1937 לא יקבלו פיצויים, כיון שהיו אז ילדים צעירים מאד. אבי היה ניצול שואה, ואני רואה בנושא זה יצור שליחות. ירד של אבי הגיש בקשה. הוא ניסה לעשות זאת לבדו, הוא מילא בעצמו את הפרטים אולם טעה ברישום החודש בו שהה בגיטו. לגרמנים היה רשום שהוא היה בגיטו בחודש אחר. על פי רישום הגרמנים הוא היה אמור לקבל פיצוי אבל כיון שהצהיר אחרת – האפשרות לקבל פיצוי נחסמה ממנו, וחבל.

"אני רואה אנשים רבים שנעזרים ביערץ לא מקצועי והם אמנם מקבלים פיצוי על העתיד אבל לא מקבלים פיצוי על העבר. בעיקרון, יש ערעור שניתן להגיש תוך שלושה חודשים מיום הגשת הבקשה, ויש גם אפשרות לבקש בדיקה מחודשת. יש כללים לכל דבר וצריך להיות מודע לזכויות ולחוק".

לא עומדים בקריטריון

"היום קשה לראות דחינות שיטתית של ניצולי השואה", אומר מיכאל שמעטוביץ, מנחה בתחום הבאת ראיות והוכחות לפי החוקים החדשים. "אחד הרכבים שמונעים מניצולי השואה לקבל את הקרנות המגיעות להם היא העובדה שהם לא עומדים בקריטריון של החוק ולכן הם נדחים. רבים מבין ניצולי השואה לא מסוגלים להשיג מסמכים, התמחות שלי היא להביא להם ראיות, גם מחו"ל, כדי להוכיח שהם אכן היו במקומות מסוימים לצורך הפיצוי".

אולם יש מקרים שפשוט לא ניתן לספק להם הוכחות. לדוגמה, צליעה ברגל. ניצול השואה טרען שהוא זקוק לסייע כיון שנפצע במחנה ההשמדה אבל המשרד דורש הוכחות. איך הוא יספק הוכחות? מי בכלל ראה משהו במקום האזור הזה? "במבדה ואין הוכחות, או אפילו עד אחד שהיה נוכח במקרה, ניתן לכתוב לבית משפט ואז השופט מתרשם מעדותו של ניצול השואה. צריך לדעת לא להרים ידיים ולעבוד באופן נכון ומקצועי".

בבית המשפט, לטענתו של שמעטוביץ, רבים מן השופטים נוהגים בשיטה המקילה ובאים לקרוא הניצולים. על מיעוט בלבד ניתן לומר שהם מערימים קשיים.

את המהומה על כפי הקרן, שמעטוביץ לא ממש מבין. "זה וטווח. מדובר בקרן שמעניקה הכנסה של ארבעת אלפים שקלים פעם בשנתיים, אולם הכנסה זו מותנית במספר הגבלות. למשל, אדם ההכנסה החדשה היא עד ששת אלפים שקלים או שמתנה. מדובר בקרן שמסייעת לקשישים שבאמת הגיעו לפת לחם והם זקוקים לכל שקל".

לדעתו של שמעטוביץ, גם הוא בנם של ניצולי שואה, ההתמקדות בקרן היא שולית לעומת הסכום החדשי אותו יש להעלות בכמה אחוזים לטובת ניצולי השואה. "הקרן עצמה מחלקת את הכסף למימון ההוצאות, לא מדובר בכסף עבור מזון וכדומה. אם הקשיש רכש משקפיים, שנייט או מכשיר שמיעה, הקרן מחזירה את ההוצאות בהתאם לקבלות. ואם הוא לא קנה באותן שנתיים, הוא הפסיד את סכום הכסף. לאותה קרן היה גם סכום מוגבל, כך שהבקשות שהוגשו אחרי שהסכום כבר חולק – הלכו לאיבוד. רק מי שהצליח להגיש בזמן, כשהגיע התקציב החדש, קיבל את הסכום אבל הבקשות הישנות כבר לא היו תקפות".

לדבריו של שמעטוביץ, יש ניצולי שואה שזקוקים לסייע אולם אין להם נסיון להתנהל מול הביוקורטורה. הם מנסים לעבוד לבד מול הררי המסמכים אבל אחר כך מרגישים שכבדו את הזמן.

"חוסר הידע היא הבעיה העיקרית של ניצולי השואה. עם ידע אפשר בהחלט להתנהל נכון. יש מקומות שבהם מגישים קבלה על מחשב נייד, שניצול שואה זקוק לו, לדוגמה, הקרן מחזירה את מלוא הסכום".

שמעטוביץ ממליץ גם על עמותות שונות שאנשים נזורים בהן. אבל תמיד עדיף ליזום מקצועי כיון שערימת המסמכים עשויה לייאש כל קשיש ומשפחתו.

"אנשים לא יודעים איך להתנהל נכון. יש קושי להתנהל מול המשרדים השונים אבל מי שיוקח עזרה יכול להגיע לתוצאות משימות. יש עזרה שניתנת בחינם, גם מטעם העיריה וגם מטעם עמותות שונות. אני ממליץ לכל הפחות לנסות".

שכר טרחה. יש סיפורים קשים שבהם "מאכזרים" מציאים סכומי עתק מניצולי שואה. החל בעשרים אחוז גביה וכלה בחשלוש של מספר חודשים קדימה, כאשר ספק אם ניצול השואה בסופו של דבר ישרא בחיים ויהנה מהכסף שהוקצה לו בדין ובצדק. יש אנשים שגובים עשר חודשים קדימה. פגשתי אשה שהתחייבה כל חייה לשלם פנסיה גרמנית ל"מאכזר" שאיגן לה זאת. יש סיפורים מהרד"ס".

אולם יותר מכל טוען פלדמן, כי רובם מצליחים לקבל כסף עבור העתיד של הקשישים אבל לא מצליחים לחזק את הכסף שהיה מגיע להם בעבר. המטרה שלו היא דווקא, להשיג את הכספים שחייבים להם גם על העבר.

"יש ניצולים שלא מקבלים אישור לקבל את הביטוח עבור השנים שבערו, כיון שלא יצרו רצף בעבודה מהגישו לעבודה בארץ. בעיקרון יש הסכמים שנוגעים לביטוח בעבר בין מספר מדינות, אבל "מאכזרים" לא ידאגו לעבר אלא לעתיד, כיון שהם גובים את הפנסיה של הקשיש בשנה ורבע הראשונים".

חלק ההזדמנות האמיתי לניצולי השואה, גם אלו שנפטרו – לדורש ולקבל את שכרם או לכל הפחות שירותיהם יקבלו את שכרם – היא ההסכמה להעניק את הפיצוי גם לדור השני. יש גם אבסורדים שונים. למשל, מי שביקש פיצוי ב-2004 יקבל רק מ-2005 אבל מי שביקש היום פיצוי יקבל את הפיצוי בחישוב מ-1997. ניצולי השואה נלחמו על כך כדי לחזק את העול.

לאחר 1954-4. "זה פשע, הם ממזריים מכספי הפיצויים למרות שהיה להם הרבה יותר קשה להתאקלם בארץ, ולמרות שעברו את שנות האימה באירופה בזמן המלחמה. אבא שלי עלה לארץ בשנה מאוחרת, הוא הפסיד מעל מיליון חצי שקל בגלל טיפול לקוי בתיק הביוקורטורה מסובכת. אני מבקש לעודד את הנציגים החוזרים לטפל בעול הגדול של אותם עולים, שלקו בכפלים. גם התקשו להשתלב בארץ בגלל עליה מאוחרת וגם לא זכו להתייחס מסודרת".

עו"ד אברהם פלדמן, שמשותף פעולה עם העו"ד התיק בנושא, אליהו ובר, טוען כי מדובר יותר ביעד ובשליחות. "אנחנו יכולים לשכת שעות עם ניצולי השואה, מגיעים אליהם הביתה, ויודעים שבסופו של יום יזכו הקשישים לא זכאים לפיצויים. בכל אופן, המטרה היא להמשיך ולסייע תמורת תגמול סמלי, לעזור לניצולי השואה לקבל את הסייע המגיע להם ולאפשר להם לחיות את שארית חייהם בכבוד".

לא רק קרנות

רבים מניצולי השואה נעזרים בקרנות מטעם המדינה אבל בפועל, ניתן לקבל כספי סיוע ממקורות נוספים מחוץ לישראל, ופתוח להסתמך על "גריבוט" של אנשי הארץ. אנשים פשוט לא מודעים לזכויות שלהם", אומר עו"ד אברהם פלדמן, מייצג ומטפל במימוש זכויות ניצולי שואה בשיתוף עם עו"ד אליהו ובר.

"בחדש האחרון הצלחנו להשיג פיצוי בשתי חמשות שנים אלף יורו, לניצול שואה שעבד בגיטו, עבודה לכל דבר וממילא גם תשלום ביטוח כחלק מהעבודה. ברוב התיקים שאני מטפל, אנשים עשויים לקבל סכומים גבוהים של עשרות אלפי יורו. מדובר בביטוח סוציאלי ורפואי. החדושה הוא, שגם בני הדור השני, שהוריהם לא הצליחו לממש את הזכות הם נפטרו בעשר השנים האחרונות – יכולים לבקש עברום את הביטוח הסוציאלי הגרמני", מפתח עו"ד פלדמן.

כספים אלו מגיעים כמעט ללא קושי, גם ההוכחות ברורות בעיני. יהודים שעבדו בגיטו, לא במחנות ריכוז או במחנות כפייה, בפולין, הונגריה וכו', מממשים את זכותם לקבל כספי ביטוח על עברוהם.

"אנשים יוצרים קשר בבתי אבות ומבקשים שגיע אליהם. קשה להם לטרוח ולהגיע. אנחנו עוברים בין המטלפנים, מקשיבים לסיפורים ומנסים לסייע. עם ידע מקצועי ניתן להגיע לתוצאות טובות. לאאחרונה יצרה איננו קשר מבית אבות בתל אביב העובדת הסוציאלית, ששמעה על הפיצויים החדשים וביקשה לקבל מידע כדי לאפשר לקשישים לחיות את שארית חייהם בכבוד".

עוד חושף פלדמן, כי תשעים אחוז מהבקשות שהוגשו בעבר בנושא זה נדחו. "היה צריך להוכיח שקיבלת משכורת, ושהעבודה בגיטו הייתה למעשה כמו כל עבודה אחרת. בסופו של דבר הצליחו להכיר בכך, שקבלת תפוח אדמה נחשבת כמו משכורת לצורך הענין, לכתוב, עצם השהיה בגיטו נחשבת למעשה לעבודה. זו הסיבה שעובדי מתנות הכפייה לא יקבלו מהביטוח הלאומי הגרמני פיצויים".

הניואנסים קטנים ואפשר "ליפול" על כל פיסת אינפורמציה לא מודיקת שנמסרה. למשל, אם ניצול שואה יעיד שהיה בגיטו והתחבא – הוא לא יקבל כסף, כיון שכביכול לא עבד. לעומת זאת, ברישומים בגרמניה לא היה כתוב שאותו ניצול שואה התחבא אבל מאחר הוא העיד על עצמו – נחסמה בפניו האפשרות לקבל תקציב. "זה היה מקרה קלאסי, שבו ניצול שואה לא קיבל את הכסף שמגיע לו. כדי לודא ולחאם דברים אלו אנו מזמינים את תיק הבראות גרמניה, שם רשום היכן עבד הניצול התיק שהה. אנו מתאמים את התיקים. לפעמים ניצול שואה זוכר וכתוב התיק אחר, כאשר מתאריך זה, הגישו לא היה פעיל. גם במשרד האוצר קיימים פרטים מתיקיהם פחות או יותר, וחשוב לברר היטב ולאמת את הפרטים לפני שמגישים את הבקשה".

אם תשאלו את עו"ד פלדמן, הוא יספר לכם שצריך עבודה היא שיתוח. "אנחנו גובים שכר טרחה מקובל של חמישה עשר אחוז. אם ניצול השואה אינו מקבל את הכסף, איננו גובים כלל